

Müzik Öğretmenlerinin Mesleki Doyumları ile Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin İncelenmesi

Examining of Job Satisfaction and Burnout Levels of Music Teachers

Derya Can KARABULUT¹
Barış DEMİRCİ²

¹Uğur Okulları, Ankara, Türkiye
²Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Erzurum, Türkiye

öz

Bu çalışma, müzik öğretmenlerinin mesleki doyumları ile mesleki tükenmişlik seviyelerinin değişkenlere göre incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Betimsel türde ve genel tarama modelindedir. Mevcut durumu tespit etmeye yönelik yapılmış bir araştırmadır. Araştırmada müzik öğretmenlerinin tükenmişliğini ölçmek için "Maslach Tükenmişlik Envanteri", mesleki doyum seviyelerini belirlemek için "Mesleki Doyum Ölçeği" kullanılmıştır. Verilerin analizinde ilk olarak, gruplar (cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu) arasındaki farklılıkların anlamlı olup olmadığını tespit etmek için Mann Whitney U Testi kullanılmıştır. Öğretmenlerin kıdemleri üç kategoriden oluştuğu için öğretmenlerin kıdemlerine ilişkin analizler Kruskal Wallis testiyle analiz edilmiştir. Elde edilen verilere göre öğretmenlerin mesleki tükenmişlikleri ile mesleki doyumları arasında negatif anlamlı bir ilişki bulunmaktadır yani mesleki tükenmişlik arttıkça mesleki doyum azalmakta, mesleki doyum arttıkça ise mesleki tükenmişlik azalmaktadır. Çalışma sonucunda, mesleki tükenmişlik düzeyinin mesleki doyum ile negatif anlamlı ilişkili olduğu, her iki düzeyin birbirinden bağımsız olarak farklı değişkenler karşısında değişiklik gösterdiği tespit edilmiştir. Kadın ve erkek öğretmenlerin mesleki doyum düzeylerinin birbirine yakın, mesleki doyum düzeyinin eğitim durumuna göre değişiklik gösterememekte olduğu, bekâr öğretmenlerin mesleki doyum düzeylerinin evli öğretmenlere göre daha yüksek olduğu, kıdemleri ne olursa olsun doyum düzeylerinin benzer olabileceği elde edilen sonuçlar arasındadır. Kadın ya da erkek müzik öğretmenlerinin meslek yaşantılarında karşılaştıkları problemlerin ve mesleki tükenmişliklerinin aynı ölçüde olduğu, lisansüstü eğitim almış müzik öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik alt boyutlarından olan "Duyarsızlaşmaya" daha az maruz kaldığı, öğretmenlerinin bekâr ya da evli olmaları durumu mesleki tükenmişlik düzeylerini farklılık yaratacak düzeyde etkilemediği, meslekteki kıdemlerinin tükenmişliği etkilemediği elde edilen sonuçlar arasındadır.

Anahtar Kelimeler: Müzik eğitimi, öğretmen, müzik öğretmeni, tükenmişlik, mesleki doyum

ABSTRACT

This study was conducted to determine the job satisfaction and burnout levels of music teachers according to different variables. Modelled as descriptive type of research, this study is a kind of general survey. It is research conducted to determine the current situation. Maslach Burnout Inventory was used to measure burnout of music teachers. In addition to this measure tool, Job Satisfaction Scale was used for measure satisfaction. Firstly, Mann Whitney U Test was used to determine the significance of the difference between groups (gender, marital status, educational status). Because the seniority of the teachers consisted of three categories, the analyses of the seniority of the teachers were analysed by Kruskal Wallis test. According to the data obtained from the implementation of the scales, there is a negative relationship between the teacher's burnout and job satisfaction. As a result of the study, it was determined that the level of burnout was related to negative relationship with job satisfaction, and that both levels differed independently from each other. Female and male teachers' levels of job satisfaction are close to each other, job satisfaction level doesn't change according to education level. Female and male music teacher's have the same level of problems and burnout they encounter in their professional life, and that the music teachers with graduate education are less exposed to like depersonalization, which is one of the sub-dimensions of burnout, and that teachers are single or married do not affect the levels of burnout in a level that will make a difference. It is concluded that seniority in the profession does not affect burnout.

Keywords: Music education, teacher, music teacher, burnout, professional satisfaction

Giriş

İnsanın, günlük yaşamında zorluklarla karşı karşıya olduğu söylenebilir. Bu durum insanın dengeğini bozmakta, enerjisini azaltabilmekte ve bireyi güçsüz bırakabilmektedir. Tükenmişliğin yaşam kalitesini olumsuz etkileyen, iş veriminin düşmesi nedeniyle iş yaşamına zarar veren bir durum olduğu düşünülmektedir. Tükenmişliğin özellikle insanlarla bire bir çalışılan işlerde daha

çok yaşandığı görülmektedir. Eğitim gibi önemli bir süreci olumsuz etkileyebilecek faktörlerden birinin öğretmenlerin tükenmişlik hali olduğu düşünülebilir.

Tükenmişlik, Freudenberg (1974) tarafından ilk olarak ortaya konmuş olup, yıpranma, enerji düşüklüğü, karşılanamayan istekler sonucunda insanın iç dünyasında beliren bir hal olarak tanımlanmıştır.

Bu çalışma, "Müzik Öğretmenlerinin Mesleki Doyumları ile Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin Belirlenmesi" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Geliş Tarihi/Received: 25.11.2021

Kabul Tarihi/Accepted: 08.02.2022

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:
Derya Can KARABULUT
E-posta: deryacankarabulut@gmail.com

Cite this article: Karabulut, D. C., & Demirci, B. (2022). Examining of job satisfaction and burnout levels of music teachers. *Art Vision*, 28(48), 24-32.

Copyright@Author(s) - Available online at finearts-ataunipress.org
Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Doyum kelime anlamı olarak eldekini yeterli görme, var olanla yetinme anlamına gelmektedir. İnsanların beklenti, ihtiyaç ve isteklerinin giderilmesi veya kişinin istediği kurallara bağlı olarak hayatını pozitif sürdürmesidir (Avcı ve ark., 2017, s.116).

Mesleki Doyum Tanımı

1911 yılında Frank Taylor "Mesleki doyum" kavramını ve mesleki doyumun ölçülmesini araştırmalarıyla ortaya koymuştur. Mesleki doyumun, mesleğin kazancı ve yükselme, teşvik, teşekkür, ilerleme olanakları gibi ödüllendirmeler ile sağlanabileceği düşünülmektedir (Aslan, 2001, s.66). Mesleki doyum, iş sonucu ulaşılan maddi getiri ve işi yapanın birlikte çalıştığı iş arkadaşları ile çalışırken mutlu olması, bir ürün ortaya çıkartmanın sağladığı mutluluk olarak da tanımlanmaktadır (Eren, 2007, s.186). Bir diğer tanımda mesleki doyum, bireyin işini ve iş hayatını gözden geçirmesi sonucunda ulaştığı mutluluk duygusudur. Bireyin ulaştığı bu mutluluk ne kadar fazla ise işinden sağladığı doyum da o oranda yüksek olacaktır (Başaran, 1982, s.140).

Tanım ve görüşlerden anlaşıldığı üzere mesleki doyum kişinin işle ilgili duygusal tepkilerinin bir toplamıdır ve kişinin işinden aldığı mutluluğu açıklamaktadır.

Mesleki Doyumu Etkileyen Faktörler

Bireyin günlük yaşantısında işinde geçirdiği vakit büyük ve önemli bir yere sahiptir. Bu sebepten, bireyin mesleki doyuma ulaşması veya ulaşamaması, bireysel ve toplumsal açıdan önemli sonuçlar doğurabilir (Çağlıyan, 2007, s.97). Kararlı bir ruh hali ve sakin kişilik özelliklerine sahip bireylerin daha tutarlı olmaları sonucunda iş doyumuna ulaşmaları olasılığının fazla olduğu düşünülebilir (Turgut, 2010, s.9).

Bireyin yaşamı boyunca mesleki doyum adına edindiği bireysel faktörler vardır. Bu faktörler; kişilik özellikleri, cinsiyet, yaş, eğitim durumu, medeni durum, kıdem, statü, meslek, sosyo-kültürel çevre ve çocuk sahibi olmaktır.

Mesleki Doyumun Önemi

İş doyumunun üç yönü vardır. Duygusal yönü yoğun bir kavramdır. Çünkü somut değildir ve sadece hissedilebilir. İş doyumunu, birbiri ile ilişkisi olan birçok tutumu da beraberinde getirir. Bunlar genellikle çalışma, maaş, yükselme olanakları, idare stili, çalışma arkadaşları vb. tutumlardır (Sevimli & İşcan, 2005, s.56). İş doyumunu eğitim sisteminin en hassas paydaşlarından biri olan öğretmenler için önemli ve gereklidir (Ersever, 1995, s.88). Bu sebepler göz önüne alındığında özellikle odak noktasının insan olduğu tüm mesleklerde mesleki doyumun önemi kavranmalı ve uyumlu çalışanlarla stressiz ve doyum odaklı, yüksek standartlarda ortam hazırlanmalıdır.

Öğretmenlerde Mesleki Doyumun Önemi

Öğretmenlik mesleği, kişinin doğrudan insanlarla olan iletişimiyle meydana gelen bir meslek türüdür. Eğitim-Öğretim sektöründe çalışan bir öğretmen çok sayıda birey yetiştirmektedir. Bu bireylerin ülkeye katkı sağlayan, verimli, nitelikli kişiler olmaları öğretmenin iş doyumuyla doğru orantılı ilerlemektedir. Daha açık bir ifadeyle bireysel ve toplumsal iletişimin geliştirilmesinde öğretmenlerin mesleki doyuma ulaşmaları kayda değer bir etken olarak dikkat çekmektedir.

Tükenmişlik Tanımı ve Modelleri

Tükenmişlik, kelime anlamı olarak enerji düşüklüğü, isteksizlik durumu, bitkinlik olarak tanımlanmaktadır. Alan yazında var olan ilk tanımı ise şu şekildedir "Başarısızlık, yorgunluk, enerji azalması veya tatmin edilemeyen istekler sonucunda bireyin iç dünyasında meydana gelen tükenme durumu" (Freudenberger, 1974, s.159).

Maslach Tükenmişlik Modeli

Günümüzde araştırmacılar tarafından en çok kabul gören ve yaygınlaşmış tükenmişlik modeli tanımını yapan Christina Maslach, aynı zamanda Maslach Tükenmişlik Ölçeğini (Maslach Burnout Inventory [MBI]) geliştiren kişidir. Bu modelde tek bir boyuta odaklanmak yerine Maslach (1981) tükenmişliği üç boyutta incelemiştir. Maslach'ın tanımıyla ve kısaca özetlemek gerekirse "*duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarıda düşmeden*" oluşan, üç bileşenli bir psikolojik sendromdur (s.99). Tükenmişlik ile ilgili pek çok farklı tanım bulunmaktadır ancak Maslach'ın geliştirmiş olduğu üç boyut konusunda fikir birliği oluşmuştur. Bu üç boyut;

Duygusal Tükenme (Emotional Exhaustion)

İnsanın duygu durumundaki azalmayı, umutsuz hal, depresyon vb. belirtiler şeklinde kendini göstermektedir. İnsanlarla yüz yüze çalışılan işlerde psikolojik ve duygusal isteklere daha fazla maruz kalan kişilerde gerçekleşen tükenme durumudur (Yıldırım, 2007, s.255). Duygusal tükenmeyi ortaya çıkaran bir başka durumda enerjideki eksilme ile kişinin duygusal açıdan kaynaklarının bittiği düşüncesine kapılmasıdır. Bu duygusal durumu yaşayan birey, hizmet sunduğu insanların beklentilerini karşılayamadığı ve onlara eskisi gibi faydalı olamadığı hissine kapılır. Bireyin ertesi gün işe gitme konusunda endişeli olmasının nedeni yaşadığı gerginlik ve engellenmişlik duygularıdır (Şahin, 2007, s.12).

Duyarsızlaşma (Depersonalization)

Duyarsızlaşma, kişinin etrafındaki kişilere birey olduklarını dikkate almadan duygusuzca davranışlar göstermesidir. Birey, hümanizmden uzak, alaylı, küçümsemeci, duygusuzca ve kayıtsızca bir tutum içerisine girer. Sınırları olan, umarsız ve kinayeli tavır sergileme, bu durumdan rahatsız olmama, küçültücü bir dil kullanma, insanları ayırıştırma, katı kurallara göre iş yapma ve endişe, duyarsızlaşmanın belirtileri arasındadır (Torun, 1997, s.47).

Bu boyutta birey duygusal tükenmişlikten kaçmak için duyarsızlaşmayı tercih etmektedir. Birey beşerî ilişkilerini en alt seviyeye indirir. Bireyin diğer insanlarla arasındaki bağı keserek duygusal bir bariyer oluşturması, paydaş olduğu insanlarla arasına mesafe koyması başkalarına karşı umarsız davranması duyarsızlaşmanın en açık göstergesidir. Bu şekilde iş hayatını sürdürerek çalıştığı ekip arkadaşlarına ve hizmet verdiği bireylere karşı duyarsızlaşmakta ve iş verimini düşürmektedir.

Düşük Kişisel Başarı (Diminished Personal Accomplishment)

Kişisel başarısızlık, bireyin kendini negatif olarak görmesi, mesleğinde kendisini başarısız ve eksik olarak algılamasıdır. Kişi zamanla kendisine olan saygıyı kaybederek bunalıma girebilmektedir. Kişinin sosyal destek alamaması da kendisi hakkında hissettiği olumsuz duyguların artmasına neden olur (Maslach & Jackson, 1981, s.99). Araştırmalar tükenmişliğin duygusal yaşantıyı içeren, kronik, kesintisiz süren bir duyguya dayandığını ve bireysel düzeyde yaşanan olumsuz bir olgu olduğunu göstermektedir. Tükenmişlik, dinlenme sürecinden sonra ortadan kalkan geçici bir yorgunluktan farklıdır. Tükenmişlik, devamlılık gösteren olumsuz bir duygu durumu olmakla birlikte, çalışma yaşamının değişik evrelerinde ortaya çıkabilir.

Cherniss Tükenmişlik Modeli

Cherniss'in tükenmişlik modeline göre stres kaynaklı ve başa çıkma yollarının başarısız olmasıyla ilerleyen bir süreç olan tükenme, bireyin işe ilişkin tutumlarında değişikliklere neden olmaktadır. Bunlar; güven duygusunda eksilme, idealistlikten vazgeçme ve işi aksatma olarak üçe ayrılmıştır (Stout & Williams, 1983, s.288). Örgütsel veya bireysel değişkenler Cherniss modeline göre önem

teşkil etmektedir. Örgütsel ve bireysel değişkenler çalışan bireyin baş edebilme kabiliyetini aşırıya stresi meydana getirir.

Pines Tükenmişlik Modeli

Tükenmişliğin temelinde kişiye duygusal olarak baskı hissettiren çalışma ortamları faktörü vardır. Bu modele göre tükenmişlik, kişiyi duygusal açıdan olumsuz etkileyen durumların ve ortamların, kişide neden olduğu fiziksel, duygusal ve zihinsel bitkinlik durumudur (Pines, 1988, s.10).

Edelwich ve Brodsky'nin Tükenmişlik Modeli

Yardım edici işlerde görülmekle birlikte enerji ve amaç yitimi olarak tanımlanır. Kişilerin kariyer olarak yükselmesinin zorlaştığı durumlarda yaşadıkları verim düşüklüğüdür" (Edelwich & Brodsky, 1980, s.14).

Suran ve Sheridan'ın Tükenmişlik Modeli

Deneyimler ve gözlemlere dayanarak, yetişkinlik döneminde gelişim basamakları açısından benzer özellikler gösteren; rol ve kimlik karışıklığı, yeterli olma durumu ve yetersizlik, verimli olma durumu ve durgunluk, yeniden oluşturma ve hayal kırıklığı gibi yaşanma ihtimali olan çatışmaların doyumsuz kalmasıyla ortaya çıkar (Suran & Sheridan, 1985, s.742).

Bu model, Eric Erikson'un psiko-sosyal gelişim kuramını temel almaktadır ve dört basamaktan oluşmaktadır. Her basamak tükenmişliğin oluşmasında önemli rol oynayan yaşam tarzını içermektedir.

Scott Meier Tükenmişlik Modeli

Bu modelde kendini yeterli görme/öz yeterlik modeli esas alınmıştır. "Bireylerin işlerinde kontrol edilebilir durumlar veya bireysel yetkinliğin az olmasından dolayı, küçük ödül ve büyük ceza beklentisinden kaynaklanan bir durum olarak tanımlanmaktadır" (Meier, 1983, s.899).

Meier'in geliştirmiş olduğu modelde tükenmişlik tekrar tekrar tecrübe edilen bir sonuç olarak ele alınmıştır. Scott Meier (1983) tükenmişliği;

Bireyin; işle ilgili olumlu beklentisinin çok düşük, cezalandırılma beklentisinin çok yüksek olduğu; aynı zamanda bireyin var olan pekiştiricileri kontrol edebilme beklentilerinin ve pekiştiricileri kontrol edebilmek için gereken davranışları ile ilgili kişisel yeterlilik beklentilerinin düşük olduğu durumlardaki, tekrarlayan iş yaşantılarının sonucu gelişen bir olgu olarak tanımlamıştır (s.899).

Freudenberger Tükenmişlik Modeli

"Freudenberger'a göre tükenmişliğin fiziki belirtileri, yorgunluk hissi ve bitkinlik, baş ağrıları, mide ve bağırsak sorunları, solunum güçlükleri gibi belirtilerdir. Davranışsal belirtilerinden ise çabuk öfkelenme, kızgınlık, engellenme hissi yaşama en belirgin olanlarıdır. Güven duyamama, değişime dayanamama ve paranoya durumları ise ilerleyen zamanlarda görülmektedir" (Perlman & Hartman, 1982, s.289).

Mesleki Tükenmişlik

Tükenmişlik, insanlara yardım edilen mesleklerde çalışan bireylerde, çalışmanın sonucunda ortaya çıkan; amaç, istek ve enerjide kayıp olarak tanımlanabilir (Edelwich & Brodsky, 1980, s.15). Mesleki tükenmişlik, insanlarla birebir iletişim halinde olunan mesleklerde -öğretmenlik, hemşirelik, doktorluk gibi- sosyal hizmet gerektiren meslek gruplarında daha sık rastlanmaktadır. Birden oluşmamakla beraber zamanla çoğalan bir durum haline gelebilmektedir.

Öğretmenlik Mesleğinde Tükenmişlik

Öğretmen, eğitim sisteminin en temel öğelerinden biridir. Öğretmenin statüsü ve rolü zaman içerisinde çeşitli değişimlere uğramış ve günümüzdeki halini almıştır. Günümüzde öğretmen, bilginin tek kaynağı ve aktarıcısı konumunda değil, bilgiye ulaştırılan insan konumundadır. Öğretmen, öğrencilere yardımcı olan ve onları yönlendiren bir rehberdir (Kıncal, 1997, s.145).

Öğretmenlik mesleği yeni nesilleri yetiştirmek üzerine bir görev ifa ettiği için diğer mesleklere nazaran daha stratejik bir öneme sahiptir. Bu meslek formasyon ve alan bilgisinin yanında, sevgi, özveri vb. özellikleri de gerektirir. Ancak bu gereklilikler ile birlikte çok çeşitli stres kaynakları dolayısıyla özellikle öğretmenlerin ruhsal sağlığının olumsuz etkilenmesi bakımından risk faktörü yüksek bir meslektir.

Stres ve diğer etkiler sebebi ile öğretmenler ruh sağlığı açısından zor durumlarda bulduklarında bu çalışma arkadaşlarına, öğrencilerine yansımakla birlikte öğretmenlik mesleğinin gerekliliklerini yerine getirmek konusundaki verimi ve etkinliği azaltabilir. Bu tür olumsuz durumların yaşanması, enerji kaybı, aşırı beklenti ve talepler neticesinde tükenmişlik oluşabilmektedir.

Öğretmenlerdeki tükenmişliğin ciddi bir sonucu olarak eğitim-öğretim faaliyetlerinin kalitesinde gözle görülür bir düşüş görülebilir. Sonuçlar öğrencileri etkileyeceği için öğretmenlerin tükenmişlik konusunda destek almaları gerekliliği açık bir gerçektir. Alan yazın incelendiğinde yurt dışı yayınların bir hayli fazla olduğu, yurt içinde de son yıllarda konu ile ilgili yayın sayısının fazlaşması dikkat çekmektedir (Girgin & Baysal, 2005, s.2).

Tükenmişlik Nedenleri

Tükenmişlik, birçok nedene bağlı olarak ortaya çıkabilmektedir. Kişisel sebepler, çevresel faktörler, her gün içinde bulunulan çalışma ortamı, ekonomik ve toplumsal nedenler, çalışma koşulları, çalışma saatleri, çalışılan yerde muhatap olunan insan sayısı, artan iş yükü, gerekli mola zamanlarının verimli kullanılamaması, performans düşüklüğü, kişisel beklentiler ve birçok kişisel özellikler gibi saymakla bitiremeyeceğimiz kadar çok nedenler bulunmaktadır. Burada bahsedilecek olan nedenler ise en yaygın görülen ve araştırmacılar tarafından en çok tartışılan, konu olan nedenler arasındadır.

İş görenlerin tükenmişlik yaşamasına neden olan birçok etmen bulunur. Yapılan araştırmalarda tükenmişliğe neden olan örgütsel sebeplerin ilk sırasında aşırı yoğun çalışma, rol belirsizliği, mesleğe ve yöneticilerle ilişkiler, çatışma durumu, yeterlik durumu, karara katılma gibi birçok faktör yer almaktadır (Maslach & Jackson, 1981, s.99)

Tükenmişliğin Belirtileri

Tükenmişlik belirli bir süreç ile gelişim gösteren bir durumdur. "Kişi çoğunlukla, işsel tatminsizlik ve yorgunluk yaşamaktadır. Fakat bu duyguları açıklamanın zorluğu ve belirgin belirtilerin olmaması, bu durumun genellikle ötelenmesine neden olmaktadır" (Çam, 1992, s.156). Tükenmede, öfke patlamaları, sürekli sinirlilik, yardım istememe, yalnız olma ve umutsuzluk, çaresizlik en sık dile getirilen şikâyetlerdir. Tükenme belirtisi çoğunlukla "çok başarılı" olma uğruna dolu bir programla çalışan, her işte üzerine düşenden daha fazlasını yapan ve sınırlarını tanımlayan kişilerde görülür (Baltaş & Baltaş, 1990, s.43). Tükenmişlik belirtileri genel geçer olmaktan çok kişiden kişiye değişiklik gösterebilir. En sık rastlanılan belirtiler üç ana başlıkta toplanmıştır. Bu üç ana başlık ise; Fiziksel Belirtiler, Psikolojik (Duygusal) Belirtiler ve Davranışsal Belirtilerdir.

Problem Durumu

Bu araştırmanın amacı Millî Eğitim Bakanlığına (MEB) bağlı devlet okullarında çalışan müzik öğretmenlerinin mesleki doyumları ile mesleki tükenmişlik düzeylerinin incelenmesidir. Bu genel amaç çerçevesinde araştırılan alt amaçlar açısından mesleki tükenmişliği etkileyen faktörlerin de tespit edilmesidir.

Tükenmişlik kavramı eğitim kurumlarında görev yapmakta olan öğretmenlerimiz için önemli bir kavramdır. Meslek yaşantılarına verimli devam edebilmek ve iş hayatlarında mutlu birer birey olabilmek için tükenmişlik sendromu yaşamamaları gerektiği düşünülebilir. Ayrıca bireyin üyesi olduğu meslek grubunda mesleki doyuma ulaşması gerektiği de düşünülebilir. Tükenmişlik ve doyum kavramları eğitimcilerin mesleklerini daha verimli ve mesleki doyuma ulaşarak icra edebilmeleri açısından önemli kavramlardır. Tükenmiş hisseden bir bireyin mesleğinde verimliliğinin düşeceği söylenebilir, mesleki doyuma ulaşmamış bir bireyin de mesleğini icra ederken verimliliğinin düşeceği düşünülebilir. Bu doğrultuda araştırma öğretmenler için önem arz etmektedir.

Araştırma problemi şu şekildedir:

"Müzik öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile doyumları arasındaki anlamlı bir ilişki var mıdır?", "Birbirinden farklı faktörlere bağlı olarak tükenmişlik düzeyleri ve doyum düzeyleri farklılık göstermekte midir?"

Yöntem

Araştırma Modeli

Araştırma, betimsel türde ve model olarak genel tarama modelindedir. "Genel tarama modelleri, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacı ile evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir" (Karasar, 2010, s.77).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Ankara ilinde bulunan MEB'e bağlı devlet okulu olan ortaokullarda görev yapan müzik öğretmenleri oluşturmaktadır. Ankara ilinde bulunan ve devlet okulu olan ortaokul sayısı 546'dır. Ortaokullarda görev yapan müzik öğretmeni sayısı 505 olarak belirlenmiştir. Araştırma çalışma grubunu belirlemek için Ankara İl Millî Eğitim Müdürlüğü Araştırma Geliştirme biriminden Ankara ili genelinde devlet ortaokul ve liselerinde görev yapan müzik öğretmenlerinin sayılarını gösteren istatistikî bilgiler alınmıştır.

Araştırmanın çalışma grubundaki ortaokullar; il merkezi ve ilçelerde bulunduğundan tümüne ulaşmak zaman ve maliyet açısından ek külfetler getireceğinden Ankara ilinin, merkez ilçelerinde bulunan ortaokullarda görev yapmakta olan, araştırmaya katılmayı kabul eden ve ulaşılabilen, basit tesadüfî örneklem yoluyla seçilen öğretmenler katılımcı olmuştur. Ankara ilinin merkez ilçelerinde (Altındağ, Çankaya, Etimesgut, Gölbaşı, Keçiören, Mamak, Sincan, Yenimahalle) 378 ortaokul bulunmaktadır. Bu okullarda görev yapmakta olan toplam 405 müzik öğretmeni bulunmaktadır. 405 öğretmenden 171'i çalışmaya katılmıştır.

Tablo 1'de çalışmaya katılan öğretmenlerin demografik özelliklerine göre dağılımları verilmiştir. Örneklem sayısı 200 olarak belirlenmiş olsa da 171 öğretmene ulaşılabilmektedir.

Tablo 1.
Öğretmenlerin Demografik Özellikleri

Özellikler		f	%
Cinsiyet	Kadın	115	67,3
	Erkek	55	32,2
Medeni	Bekar	58	33,9
	Evli	111	64,9
Kıdem	0-5	48	28,1
	6-10	57	33,3
	10 üzeri	66	38,6
Öğrenim Durumu	Lisans	125	73,1
	Lisansüstü	46	26,9
Toplam		171	100

Tablo 1'e göre çalışmaya katılan öğretmenlerin çoğunlukla kadın olduğu, medeni durumlarının evli olduğu, kıdemlerinin 10 yıl üzerinde olduğu ve öğrenim durumlarının ise lisans düzeyinde olduğu belirtilebilir. Ayrıca araştırmaya katılan öğretmenlerin yaş ortalaması 35,21 olduğu, en genç 25 en yaşlı ise 58 yaşındadır. Bu grup %67,4'ü kadın, %32'si ise erkek öğretmenlerden oluşmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Müzik öğretmenleriyle ilgili bilgiler toplamak amacıyla araştırmacı tarafından oluşturulan bir "Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır. Kişisel bilgi formunda öğretmen; yaşı, cinsiyeti, medeni durumu, mesleki kıdemi, öğrenim durumu ile ilgili sorular bulunmaktadır. Bu formda öğretmenlerin kimlik bilgilerini içeren sorulara yer verilmemiştir.

Araştırmada müzik öğretmenlerinin tükenmişliğini ölçmek amacıyla Maslach ve Jackson (1981) tarafından geliştirilen "Maslach Tükenmişlik Envanteri", mesleki doyum düzeylerini belirlemek için Kuzgun ve ark. (1999) tarafından geliştirilen "Mesleki Doyum Ölçeği" kullanılmıştır.

Bu çalışmada kullanılan "Mesleki Doyum Ölçeği" Kuzgun ve ark. (1999) tarafından geliştirilen bir ölçektir. Ölçek beşli Likert tipi 20 sorudan oluşmaktadır. Sorular kişilerin mesleki etkinliklerinin ilgi ve yeteneklerine uygunluğu, sorumluluk alma, gelişme ve ilerleme olanakları ile ilgilidir. 14 olumlu 6 olumsuz madde bulunmaktadır. Alınabilecek en düşük puan 20, en yüksek puan ise 100 dür, puan yükseldikçe mesleki doyum yükselir.

Bu çalışma kapsamında toplanan veriler ile Maslach Tükenmişlik Envanterine ait güvenilirlik katsayısı .86, Mesleki Doyum ölçeğine ait güvenilirlik katsayısı .89 bulunmuştur. Buna göre bu araştırmanın çalışma grubundan elde edilen verilerle ölçeğin, güvenilirlik katsayılarının kabul edilebilir düzeyde olduğu görülmektedir. Güvenirlik katsayısının kabul edilebilir olması için genellikle istenen kritik alfa değeri .70 ve üzeridir (Cronbach, 1951). Buna göre, bu çalışmadaki ölçümlerin güvenilir olduğu söylenebilir.

Verilerin Analizi

Araştırma sorularına yönelik analizlere geçilmeden önce veri seti düzenlenmiş ve analizlerin doğru biçimde yapılabilmesi için kontrol edilmesi gereken varsayımlar test edilmiştir. Buna göre araştırmadaki veri setinde kayıp değerlerin olup olmadığı kontrol edilmiştir. Sadece bir kişinin verisi kayıp olduğu görülmüştür. Bu nedenle kayıp değerlere yönelik herhangi bir işlem yapılmamıştır. Sonrasında veri setindeki uç değerler kontrol edilmiştir. Bu kapsamda, bağımlı değişkenlere ait puanlar z puanına çevrilmiştir. z puanına çevrilen bu değerlerden -3 ile +3 aralığının dışına çıkan değerler dağılımın normalliğini etkileyeceğinden bu aralığın dışına çıkan bir kişiye ait veri analiz dışı bırakılmıştır.

Sonrasında veri setinde yer alan değişkenlerin normallik varsayımının karşılayıp karşılamadığı Shapiro Wilk Testi ($n < 50$ olduğunda) ve Kolmogrov Smirnov ($n > 50$ olduğunda) ile incelenmiştir. Testin sonuçları ve değişkenlerin çarpıklık, basıklık katsayıları incelendiğinde her bir grup için değişkenlerin normallik varsayımını karşılamadığı görülmüştür ($p < ,05$). Bu nedenle tüm araştırma soruları parametrik olmayan istatistiksel analizler ile test edilmiştir.

Verilerin analizinde mesleki tükenmişlik ölçeğine ait maddeler 0-4 biçiminde kodlanmıştır. Bunun sebebi orijinal ölçeğin bu şekilde kodlanmasıdır. Mesleki doyum ölçeğinde ise maddeler 1-5 biçiminde kodlanmıştır, araştırmada cinsiyet değişkeni kadın=0, erkek=1; medeni durum değişkeni bekar=0, evli=1; eğitim durumu değişkeni, lisans=0, lisansüstü=1; kıdem değişkeni, 0-5 yıl=0, 6-10 yıl=1, 10 üzeri=2 olarak kodlanmıştır.

Verilerin analizinde 0.05 önem düzeyi olarak kabul edilmiştir. İlk olarak, gruplar (cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu) arasındaki farklılığın anlamlılığını tespit etmek için Mann-Whitney U Testi kullanılmıştır. "Mann-Whitney U Testi, ilişkisiz iki grubun puanlarının sıra sayıları dikkate alınarak hesaplama yapılır" (Büyükoztürk, 2012, s.162).

Öğretmenlerin kıdemleri üç kategoriden oluştuğu için öğretmenlerin kıdemlerine ilişkin analizler Kruskal Wallis testiyle analiz edilmiştir. "Kruskal Wallis testi ise ikiden fazla gruptan oluşan ölçüm sonuçlarının ortalamaları arasındaki farkın karşılaştırılmasında kullanılır".

Mesleki doyum ve mesleki tükenmişlik arasındaki ilişki Pearson Korelasyon katsayısı ile belirlenmiştir. Bunun nedeni gruplara bakılmaksızın araştırmadan elde edilen mesleki doyum ve mesleki tükenmişlik verilerinin normal dağılmış olmasıdır.

Bulgular

Araştırmada ulaşılan mesleki doyum ve mesleki tükenmişlik maddelerine ilişkin frekans ve yüzde değerleri aşağıda verilmiştir. Tablo 2'de mesleki doyum maddeleri, Tablo 3'te ise mesleki tükenmişlik maddelerine yer verilmiştir.

Maddeler	0	1	2	3	4
Bir kez daha dünyaya gelseniz aynı mesleğe girmek ister misiniz?	f 16	20	24	41	70
	% 9,4	11,7	14,0	24,0	40,9
Yaptığımız işi önemli ve anlamlı buluyor musunuz?	f 2	5	18	37	109
	% 1,2	2,9	10,5	21,6	63,7
Mesleğinizi başkalarına önerir misiniz?	f 10	16	27	39	79
	% 5,8	9,4	15,8	22,8	46,2
Keşke başka bir iş yapan insan olsam dediğiniz olur mu?	f 43	35	38	30	25
	% 25,1	20,5	22,2	17,5	14,6
Mesleğinizin gelişmenize olanak verdiğini düşünüyor musunuz?	f 25	27	47	30	41
	% 14,6	15,8	27,5	17,5	24,0
İşyerinize hevesle gelir misiniz?	f 8	21	48	55	39
	% 4,7	12,3	28,1	32,2	22,8
İşiniz ile ilgili yeni bir şey öğrenmeye çalışır mısınız?	f 0	4	19	55	93
	% 0,0	2,3	11,1	32,2	54,4
İşyerinizde aldığınız eğitime uygun bir iş yapıyor musunuz?	f 16	20	36	53	46
	% 9,4	11,7	21,1	31,0	26,9
İşgünü sonunda kendinizi mutsuz ve bıkkın hisseder misiniz?	f 17	33	65	36	17
	% 9,9	19,3	38,0	21,1	9,9
Fırsatını bulduğunuz an başka bir işe geçmeyi düşünür müsünüz?	f 65	29	34	22	21
	% 38	17	19,9	12,9	12,3
Erken emekli olup bir köşeye çekilmeyi düşünür müsünüz?	f 58	32	35	22	23
	% 33,9	18,7	20,5	12,9	13,5

Meslektaşlarımızla karşılaştığımızda onların işlerini nasıl yaptıklarını sorar mısınız?	f 6	14	39	63	49
	% 3,5	8,2	22,8	36,8	28,7

Tablo 2. Mesleki Doyum Ölçeğinden Elde Edilen Frekans ve Yüzde Değerleri (Devamı)

Maddeler	0	1	2	3	4
Mesleki bilginizi arttırmak için seminerlere, kongrelere katılır mısınız?	f 6	20	46	47	52
	% 3,5	11,7	26,9	27,5	30,4
İşyerinde bazı engeller çalışma isteğinizi engeller mi?	f 7	23	53	45	42
	% 4,1	14,0	31,0	26,3	24,6
İşinizin yeteneklerinize uygun olduğunu düşünüyor musunuz?	f 7	16	15	55	78
	% 4,1	9,4	8,8	32,2	45,6
Mesleğinizle ilgili yayınları izler misiniz?	f 6	5	34	61	64
	% 3,5	2,9	19,9	35,7	37,4
Mesleğinizi yürütürken karşılaştığınız engellerle mücadele ediyor musunuz?	f 0	6	25,9	71	69
	% 0	3,5	14,6	41,5	40,4
İşinizin ilgililerinize uygun olduğunu düşünüyor musunuz?	f 3	9	27	54	78
	% 1,8	5,3	15,8	31,6	45,6
Mesleğinizi değiştirmeyi düşündüğünüz anlar oldu mu?	f 54	37	39	22	19
	% 31,6	21,6	22,8	12,9	11,1
Meslek bilginizi arttırmaya yönelik girişimlerde bulunuyor musunuz?	f 1	5	29	59	77
	% ,6	2,9	17,0	34,5	45,0

Tablo 2 incelendiğinde, öğretmenlerin "Yaptığınız işi anlamlı buluyor musunuz?" maddesine %63,7 oranında "Her zaman" yanıtı verdikleri görülmektedir. Bu oranın yüksek olması mesleki doyumları için olumlu yönde bir görüş olarak düşünülebilmektedir.

Olumlu ve olumsuz yönde en yüksek yüzde değerine sahip olan maddeleri ele almak gerekirse ilk olarak olumsuz yönde olan maddeler, %38 "Ara sıra" yanıtı ile "İşgünü sonunda kendinizi mutsuz ve bıkkın hisseder misiniz?" ve %38 "Hiçbir zaman" yanıtı ile "Fırsatını bulduğunuz an başka bir işe geçmeyi düşünür müsünüz?" maddeleridir. "Hiçbir zaman" olarak yanıtlanmış olan yüksek oran aslında öğretmenlerin bu maddelerin tam tersini belirtmek istediklerini göstermektedir.

Olumlu yönde en yüksek değere sahip maddeler ise, %46,2 oran ile "Mesleğinizi başkalarına önerir misiniz?" ve %54,4 oran ile "İşiniz ile ilgili yeni bir şey öğrenmeye çalışır mısınız?" maddeleridir. Öğretmenler bu maddeleri "Her zaman" olarak yanıtlamışlardır.

Tablo 3. Mesleki Tükenmişlik Ölçeğinden Elde Edilen Frekans ve Yüzde Değerleri

Maddeler	0	1	2	3	4
İşimden soğuduğumu hissediyorum.	f 42	33	55	29	12
	% 24,6	19,3	32,2	17	7
İş dönüşü kendimi ruhen tükenmiş hissediyorum.	f 20	43	44	45	19
	% 11,7	25,1	25,7	26,3	11,1
Sabah kalktığımda bir gün daha bu işi kaldırmayacağımı hissediyorum.	f 65	36	44	21	5
	% 38,0	21,1	25,7	12,3	2,9
İşim gereği karşılaştığım insanların ne hissettiğini hemen anlarım.	f 5	17	53	60	36
	% 2,9	9,9	31,0	35,1	21,1
İşim gereği bazı kimselere sanki kişilikten yoksun bir objemmiş gibi davrandığımı hissediyorum.	f 93	36	30	4	8
	% 54,4	21,1	17,5	2,3	4,7
Bütün gün insanlarla uğraşmak benim için gerçekten çok yıpratıcı.	f 35	32	57	31	16
	% 20,5	18,7	33,3	18,1	9,4
İşim gereği karşılaştığım insanların sorunlarına en uygun çözüm yolları bulurum.	f 4	14	35	74	44
	% 2,3	8,2	20,5	43,3	25,7
Yaptığım işten tükendığimi hissediyorum.	f 45	33	54	24	15
	% 26,3	19,3	31,6	14,0	8,8
Yaptığım iş sayesinde insanların yaşamına katkıda bulunduğuma inanıyorum.	f 4	10	18	65	74
	% 2,3	5,8	10,5	38,0	43,3
Bu işte çalışmaya başladığımdan beri insanlara karşı sertleştim.	f 52	52	35	18	14
	% 30,4	30,4	20,5	10,5	8,2
Bu işin beni giderek katılaştırmasından korkuyorum.	f 57	46	33	17	18
	% 33,3	26,9	19,3	9,9	10,5

Kendimi çok enerjik hissediyorum.	f	14	36	46	56	19
	%	8,2	21,1	26,9	32,7	11,1

Tablo 3.
Mesleki Tükenmişlik Ölçeğinden Elde Edilen Frekans ve Yüzde Değerleri (Devamı)

Maddeler		0	1	2	3	4
İşimin beni kısıtladığımı hissediyorum.	f	35	35	57	29	15
	%	20,5	20,5	33,3	17,0	8,8
İşimde çok fazla çalıştığımı hissediyorum.	f	22	25	59	41	24
	%	12,9	14,6	34,5	24,0	14,0
İşim gereği karşılaştığım insanlara ne olduğu umrumda değil.	f	103	37	23	5	3
	%	60,2	21,6	13,5	2,9	1,8
Doğrudan doğruya insanlar ile çalışmak bende çok fazla stres yaratıyor	f	39	36	58	27	11
	%	22,8	21,1	33,9	15,8	6,4
İşim gereği karşılaştığım insanlarla aramda rahat bir hava yaratırım.	f	4	7	39	77	44
	%	2,3	4,1	22,8	45,0	25,7
İnsanlarla yakın bir çalışmadan sonra kendimi canlanmış hissedirim.	f	5	16	37	70	43
	%	2,9	9,4	21,6	40,9	25,1
Bu işte çok kayda değer başarı elde ettim.	f	3	10	42	67	49
	%	1,8	5,8	24,6	39,2	28,7
Yolun sonuna geldiğimi hissediyorum.	f	77	44	36	10	4
	%	45,0	25,7	21,1	5,8	2,3
İşimde duygusal sorunları bir hayli soğukkanlılıkla hallederim.	f	15	25	61	48	22
	%	8,8	14,6	35,7	28,1	12,9
İşim gereği karşılaştığım insanların bazı problemlerini sanki ben yaratmışım gibi davrandıklarımı hissediyorum.	f	57	46	44	17	7
	%	33,3	26,9	25,7	9,9	4,1

Tablo 3 incelendiğinde, öğretmenlerin "İşimden soğuduğumu hissediyorum" maddesine %32 oranında "Bazen" yanıtı verdikleri görülmektedir. Bu oranın çok yüksek olmamakla birlikte yok sayılabilecek kadar az da olmadığı görülmektedir.

Olumlu ve olumsuz yönde en yüksek yüzde değerine sahip olan maddeleri ele almak gerekirse ilk olarak olumsuz yönde olan maddeler, %60,2 oran ile "İşim gereği karşılaştığım insanlara ne olduğu umrumda değil" ve %54,4 oran ile "İşim gereği bazı kimselere sanki kişilikten yoksun bir objeymiş gibi davrandığımı hissediyorum" dikkat çekmektedir. "Hiçbir zaman" olarak yanıtlanmıştır. Bu sebepten bu yüksek oran aslında öğretmenlerin bu maddelerin tam tersini belirtmek istediklerini göstermektedir.

Olumlu yönde en yüksek değere sahip maddeler ise, %43,3 değeri ile "Yaptığım iş sayesinde insanların yaşamına katkıda bulunduğuma inanıyorum" ve %43,3 değeri ile "İşim gereği karşılaştığım insanların sorunlarına en uygun çözüm yolları bulurum" maddeleridir. Öğretmenler bu maddeleri "Her zaman" olarak yanıtlamışlardır.

Tablo 4'te müzik öğretmenlerinin mesleki doyumları ve cinsiyetleri arasındaki farklılıklara ilişkin yapılan Mann-Whitney U analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.
Müzik Öğretmenlerinin Mesleki Doyumları ve Cinsiyetleri Arasındaki Farklılıklara İlişkin Yapılan Mann-Whitney U Analizi Sonuçları

Değişken	Grup	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Mesleki Doyum	Kadın	115	90,39	10394.50	2600.50	,06
	Erkek	55	75,28	4140.50		

Tablo 4'e göre mesleki doyum açısından kadın ve erkek öğretmenleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p > ,05$). Başka bir ifadeyle kadın ve erkek öğretmenlerin mesleki doyumlarının birbirine benzer olduğu söylenebilir.

Tablo 5'te müzik öğretmenlerinin mesleki doyumları ve eğitim durumları arasındaki farklılıklara ilişkin yapılan Mann-Whitney U analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo 5.
Müzik Öğretmenlerinin Mesleki Doyumları ve Eğitim Durumları Arasındaki Farklılıklara İlişkin Yapılan Mann-Whitney U Analizi Sonuçları

Değişken	Grup	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Mesleki Doyum	0	125	85,36	10670.50	2795.500	,78
	1	46	87,73	4035.50		

Tablo 5'e göre mesleki doyum açısından lisans veya lisansüstü eğitim almış öğretmenler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p > ,05$). Başka bir ifadeyle lisans veya lisansüstü öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin birbirine benzer olduğu söylenebilir.

Tablo 6'da müzik öğretmenlerinin mesleki doyumları ve medeni durumları arasındaki farklılıklara ilişkin yapılan Mann-Whitney U analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo 6.
Müzik Öğretmenlerinin Mesleki Doyumları ve Medeni Durumları Arasındaki Farklılıklara İlişkin Yapılan Mann-Whitney U Analizi Sonuçları

Değişken	Grup	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Mesleki Doyum	0	58	100,39	5822.50	2326.50	,01
	1	111	76,96	8542.50		

Tablo 6'ya göre mesleki doyum açısından evli ve bekar öğretmenleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p < ,05$). Bu anlamda, bekar öğretmenlerin mesleki doyumlarının daha fazla olduğu belirtilebilir.

Tablo 7'de müzik öğretmenlerinin mesleki doyumları ve kıdem düzeyleri arasındaki farklılıklara ilişkin Kruskal Wallis analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo 7.
Müzik Öğretmenlerinin Mesleki Doyumları ve Kıdem Düzeyleri Arasındaki Farklılıklara İlişkin Yapılan Kruskal Wallis Analizi Sonuçları

Değişken	Grup	n	Sıra Ortalaması	χ^2	df	p
Mesleki Doyum	1	48	99,45	5,01	2	,08
	2	57	79,35			
	3	66	81,96			

Tablo 7'ye göre mesleki doyumları açısından kıdem düzeylerine göre öğretmenler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p > ,05$). Başka bir ifadeyle öğretmenlerin kıdemlerine göre mesleki doyumlarının birbirine benzer olduğu söylenebilir.

Tablo 8'de müzik öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik alt boyutları ve cinsiyetleri arasındaki farklılıklara ilişkin yapılan Mann-Whitney U analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo 8.
Müzik Öğretmenlerine Ait Mesleki Tükenmişlik Alt Boyutları ve Cinsiyet Arasındaki Farklılıklara İlişkin Mann-Whitney U Analizi Sonuçları

Değişken	Grup	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Duygusal Tükenme	Kadın	115	82,58	9497.00	2827.00	,26
	Erkek	55	91,60	5038.00		
Duyarsızlaşma	Kadın	115	86,04	9895.00	3100.00	,83
	Erkek	55	84,36	4640.00		
Kişisel Başarısızlık	Kadın	115	83,90	9648.00	2978.00	,53
	Erkek	55	88,85	4887.00		

Tablo 8'e göre "Duygusal Tükenme", "Kişisel Başarısızlık", "Duyarsızlaşma" alt boyutları açısından kadın ve erkek öğretmenler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p > ,05$). Başka bir ifadeyle kadın ve erkek öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin birbirine benzer olduğu söylenebilir.

Tablo 9'da müzik öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik alt boyutları ve eğitim durumları arasındaki farklılıklara ilişkin yapılan Mann-Whitney U analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo 9.
Müzik Öğretmenlerinin Mesleki Tükenmişlik Alt Boyutları ve Eğitim Durumları Arasındaki Farklılıklara İlişkin Yapılan Mann-Whitney U Analizi Sonuçları

Değişken	Grup	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Duygusal Tükenme	0	125	88,04	11005.50	2619.50	,37
	1	46	80,45	3700.50		
Duyarsızlaşma	0	125	91,17	11396.50	2228.500	,02
	1	46	71,95	3309.50		
Kişisel Başarısızlık	0	125	88,37	11046.50	2578.500	,30
	1	46	7955	3659.50		

Tablo 9'a göre "Duygusal Tükenme", "Kişisel Başarısızlık" alt boyutları açısından lisans ve lisansüstü öğrenim görmüş öğretmenler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p > ,05$). Başka bir ifadeyle lisans veya lisansüstü öğrenim görmüş öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin birbirine benzer olduğu söylenebilir.

Tablo 9'a göre lisans ve lisansüstü öğrenim görmüş öğretmenleri arasında "Duyarsızlaşma" alt boyutunda anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p < ,05$). Lisans seviyesinde öğrenim görmüş öğretmenlerin "Duyarsızlaşma" alt boyutundaki puanları lisansüstünde öğrenim görmüş öğretmenlere göre daha yüksek olduğu belirtilebilir.

Tablo 10'da müzik öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik alt boyutları ve medeni durumları arasındaki farklılıklara ilişkin yapılan Mann-Whitney U analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo 10.
Müzik Öğretmenlerinin Mesleki Tükenmişlik Alt Boyutları ve Medeni Durumları Arasındaki Farklılıklara İlişkin Yapılan Mann-Whitney U Analizi Sonuçları

Değişken	Grup	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Duygusal Tükenme	0	58	79,25	4596.50	2885.50	,27
	1	111	88,00	9768.50		
Duyarsızlaşma	0	58	85,19	4941.00	3208.00	,97
	1	111	84,90	9424.00		
Kişisel Başarısızlık	0	58	82,78	4801.50	3090.50	,67
	1	111	86,16	9563.50		

Tablo 10'a göre "Duygusal Tükenme", "Kişisel Başarısızlık", "Duyarsızlaşma" alt boyutları açısından bekar ve evli öğretmenler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p > ,05$). Başka bir ifadeyle bekar ve evli öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin birbirine benzer olduğu söylenebilir.

Tablo 11'de müzik öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik alt boyutları ve kıdem düzeyleri arasındaki farklılıklara ilişkin yapılan Kruskal Wallis analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo 11.
Müzik Öğretmenlerinin Mesleki Tükenmişlik Alt Boyutları ve Kıdem Düzeyleri Arasındaki Farklılıklara İlişkin Yapılan Kruskal Wallis Analizi Sonuçları

Değişken	Grup	n	Sıra Ortalaması	χ^2	df	p
Duygusal Tükenme	1	48	80,44	1,38	2	,50
	2	57	91,70			
	3	66	85,12			
Duyarsızlaşma	1	48	89,56	3,46	2	,17
	2	57	93,05			
	3	66	77,32			
Kişisel Başarısızlık	1	48	82,49	,44	2	,80
	2	57	85,87			
	3	66	88,67			

Tablo 11'e göre "Duygusal Tükenme", "Kişisel Başarısızlık", "Duyarsızlaşma" alt boyutları açısından kıdem düzeylerine göre öğretmenler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p > ,05$).

Başka bir ifadeyle öğretmenlerin kıdemlerine göre mesleki tükenmişlik düzeylerinin birbirine benzer olduğu söylenebilir.

Tablo 12'de müzik öğretmenlerinin mesleki doyumları ile mesleki tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişkiye ait Pearson korelasyon katsayısı sonuçları verilmiştir.

Tablo 12.
Müzik Öğretmenlerinin Mesleki Doyumları ile Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Ait Pearson Korelasyon Katsayısı Sonuçları

	Mesleki Doyum	p
Duygusal Tükenme	-,68	,00
Duyarsızlaşma	-,38	,00
Kişisel Başarısızlık	-,46	,00

Tablo 12'ye göre "Duygusal Tükenme", "Kişisel başarısızlık", "Duyarsızlaşma" alt boyutları ile mesleki doyum arasındaki ilişki anlamlıdır ($p < ,05$). "Duygusal Tükenme" ve mesleki doyum arasında negatif yüksek düzeyde, "Duygusal Tükenme" ile "Kişisel Başarısızlık" ve mesleki doyum arasında negatif orta düzeyde ilişki bulunduğu belirlenmiştir.

Mesleki doyum ile mesleki tükenmişlik arasında negatif anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

115 kadın ve 55 erkek müzik öğretmeninden elde edilen bulgulardan yola çıkarak, mesleki doyum açısından kadın ve erkek öğretmenler arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Kadın ve erkek öğretmenlerin mesleki doyum düzeylerinin birbirine yakın olduğu görülmektedir. 125 lisans, 46 lisansüstü eğitim almış müzik öğretmeninden elde edilen bulgulardan yola çıkarak, mesleki doyum açısından lisans veya lisansüstü eğitim almış öğretmenler arasında bir farklılık olmadığı görülmektedir. Mesleki tükenmişlikten farklı olarak, mesleki doyum düzeyinin eğitim durumuna göre değişiklik göstermemekte olduğu sonucuna ulaşılmıştır. 111 evli, 58 bekâr müzik öğretmeninden elde edilen araştırma bulgularından yola çıkarak, mesleki doyum açısından evli ve bekâr öğretmenler arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Bekâr öğretmenlerin mesleki doyum düzeylerinin evli öğretmenlere göre daha yüksek olduğu dikkati çekmektedir. 0-5 yıl kıdeme sahip 48, 6-10 yıl kıdeme sahip 57, 10 ve üzeri yıl kıdeme sahip 66 müzik öğretmeninden elde edilen araştırma bulgularından yola çıkarak, mesleki doyumları açısından kıdem düzeylerine göre öğretmenler arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Kıdemleri ne olursa olsun doyum düzeylerinin benzer olabileceği elde edilen sonuçlar arasındadır. 115 kadın ve 55 erkek müzik öğretmeninden elde edilen bulgulardan yola çıkarak, "Duygusal Tükenme", "Kişisel başarısızlık", "Duyarsızlaşma" alt boyutları açısından kadın ve erkek öğretmenler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Yani cinsiyetin müzik öğretmenlerinin tükenmişlik düzeyleri üzerinde bir farklılık yaratmadığı düşünülmektedir. Kadın ya da erkek müzik öğretmenlerinin meslek yaşantılarında karşılaştıkları problemlerin ve mesleki tükenmişliklerinin aynı ölçüde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. 125 lisans, 46 lisansüstü eğitim almış müzik öğretmeninden elde edilen bulgulardan yola çıkarak, "Duygusal Tükenme", "Kişisel başarısızlık" alt boyutları açısından lisans ve lisansüstü öğrenim görmüş öğretmenler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Lisans ve lisansüstü öğrenim görmüş öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin birbirine benzer olduğu görülmektedir. Lisans ve lisansüstü öğrenim görmüş öğretmenleri arasında "Duyarsızlaşma" alt boyutunda bir farklılık dikkati çekmektedir. Lisans seviyesinde öğrenim görmüş öğret-

menlerin "Duyarsızlaşma" alt boyutundaki puanları lisansüstünde öğrenim görmüş öğretmenlere göre daha yüksektir. Yani lisansüstü eğitim almış müzik öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik alt boyutlarından olan "Duyarsızlaşmaya" daha az maruz kaldığı görülmektedir. 111 evli, 58 bekar müzik öğretmeninden elde edilen araştırma bulgularından yola çıkarak, "Duygusal Tükenme", "Kişisel başarısızlık", "Duyarsızlaşma" alt boyutları açısından bekar ve evli öğretmenler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Müzik öğretmenlerinin bekar ya da evli olmaları durumu mesleki tükenmişlik düzeylerini farklılık yaratacak düzeyde etkilememektedir. 0-5 yıl kıdeme sahip 48, 6-10 yıl kıdeme sahip 57, 10 ve üzeri yıl kıdeme sahip 66 müzik öğretmeninden elde edilen araştırma bulgularından yola çıkarak, "Duygusal Tükenme", "Kişisel başarısızlık", "Duyarsızlaşma" alt boyutları açısından kıdem düzeylerine göre öğretmenler arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Meslekteki kıdemleri, müzik öğretmenlerinin tükenmişliklerini birbirinden farklı düzeyde etkilememektedir. İster 0-5 yıl aralığında olsun, ister 6-10 ya da 10 yıl ve üzeri, tükenmişlik düzeyleri farklı olmayabilir.

Araştırmanın önemini yansıtan ve en son alt amacında elde edilen bulgular doğrultusunda, "Duygusal Tükenme", "Kişisel başarısızlık", "Duyarsızlaşma" alt boyutları ile mesleki doyum arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu sonucuna varılmıştır. "Duygusal Tükenme" ve mesleki doyum arasında negatif yüksek düzeyde, "Duygusal Tükenme" ile "Kişisel Başarısızlık" ve mesleki doyum arasında negatif orta düzeyde ilişki bulunduğu belirlenmiştir.

Mesleki tükenmişlik ile mesleki doyum arasında negatif anlamlı bir ilişki bulunmaktadır yani mesleki tükenmişlik arttıkça mesleki doyum azalmakta, mesleki doyum arttıkça ise mesleki tükenmişlik azalmaktadır.

Mesleki tükenmişlik ve doyum kavramlarının birbirinden farklı anlamlar içerdiği ve doğal olarak birbirinin karşıtı olduğu göz önünde bulundurulduğunda, mesleki tükenmişlik ve doyum arasında negatif anlamlı bir ilişki çıkması araştırma açısından ön görülen bir sonuç olmakla birlikte araştırmanın önemi ve amacını ortaya koymuştur.

Araştırma sonuçlarından yola çıkarak bazı önerilerde bulunulmuştur.

Mesleki tükenmişlik ve eğitim durumu arasındaki ilişkinin bulgularında lisans seviyesinde öğrenim görmüş öğretmenlerin "Duyarsızlaşma" alt boyutundaki puanları lisansüstünde öğrenim görmüş öğretmenlere göre daha yüksek olduğu için lisansüstü eğitim almış müzik öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik alt boyutlarından olan "Duyarsızlaşmaya" daha az maruz kaldığı görülmüştür, buna bağlı olarak, müzik öğretmenlerinin lisansüstü eğitim almalarının, mesleki tükenmişlik düzeylerini olumlu etkileyeceği yani mesleki tükenmişliğe daha az maruz kalacakları düşünülmektedir, bu sebepten müzik öğretmenlerinin lisansüstü eğitim almaları önerilmektedir.

Mesleki tükenmişlik ve mesleki doyum arasındaki ilişkinin incelendiği sonuçlara göre, mesleki tükenmişlik ile mesleki doyum arasında negatif anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir yani mesleki tükenmişlik arttıkça mesleki doyum azalmakta, mesleki doyum arttıkça ise mesleki tükenmişlik azalmaktadır. Bu doğrultuda öğretmenlerin mesleki doyum düzeylerinin yüksek tutulmasını sağlanması önerilmektedir.

Mesleki doyum düzeyleri ve mesleki doyum arttırmaya yönelik araştırmalar yapılması, mesleki tükenmişlik düzeyini düşük tutma-

ya yönelik önlemlere yönelik araştırmalar yapılması önerilmektedir.

Müzik öğretmenlerinin cinsiyet, yaş, kıdem, eğitim durumu, iş yükü gibi farklılıklar gözetmeksizin günlük streslerinin giderek çoğalmasını ve birikim halini almasını önlemek için ara sıra sosyal aktivitelerde ve kültürel faaliyetlerde bulunmaları sağlanabilir.

Etik Komite Onayı: Bu çalışma için Atatürk Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'ndan etik kurul onayı alınmıştır (Tarih: 21 Ekim 2021, No: 11/08).

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Fikir – D.C.K., B.T.; Tasarım – D.C.K., B.T.; Denetleme – D.C.K., B.T.; Kaynaklar – D.C.K., B.T.; Veri Toplanması ve/veya İşlemesi – D.C.K., B.T.; Analiz ve/veya Yorum – D.C.K., B.T.; Literatür Taraması – D.C.K., B.T.; Yazıyı Yazan – D.C.K., B.T.; Eleştirel İnceleme – D.C.K., B.T.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemişlerdir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadıklarını beyan etmişlerdir.

Ethics Committee Approval: Ethics committee approval was obtained from Atatürk University Social and Human Sciences Ethics Committee for this study (Date: October 21, 2021, No: 11/08).

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: Concept – D.C.K., B.T.; Design – D.C.K., B.T.; Supervision – D.C.K., B.T.; Resources – D.C.K., B.T.; Data Collection and/or Processing – D.C.K., B.T.; Analysis and/or Interpretation – D.C.K., B.T.; Literature Search – D.C.K., B.T.; Writing Manuscript – D.C.K., B.T.; Critical Review – D.C.K., B.T.

Declaration of Interests: The authors have no conflicts of interest to declare.

Funding: The authors declared that this study has received no financial support.

Kaynaklar

- Aslan, A. K. (2001). İlköğretim I. kademe öğretmenlerinin yaşam kalitesi ve mesleki doyumları. *Ege Eğitim Dergisi*, 1(1), 63-82.
- Avcı, U., Dönmez, F. G., & Artun, C. (2017). Mesleki doyum ve mesleği bırakma niyeti ilişkisi: Turizm çalışanları üzerine görgül bir araştırma. *Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 3(3), 111-127. **[Crossref]**
- Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Pegem Akademi Yayınları.
- Başaran, İ. E. (1982). *Örgütsel davranış*. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Baltaş, A., & Baltaş, Z. (1990). *Stres ile başa çıkma yolları*. Remzi Kitapevi.
- Cronbach, L. J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika*, 16(3), 297-334. **[Crossref]**
- Çağlıyan, Y. (2007). *Tükenmişlik sendromu ve iş doyumuna etkisi devlet ve vakıf üniversitelerindeki akademisyenlere yönelik alan araştırması* (Yüksek Lisans). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 226112)
- Çam, O. (1992). *Tükenmişlik envanterinin geçerlik ve güvenilirliğinin araştırılması*. 7.Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları içinde (ss. 155-160). Hacettepe Üniversitesi.
- Edelwich, J., & Brodsky, A. (1980). *Burnout: Stages of disillusionment in the helping professions*. NY: Human Sciences Pres.
- Eren, E. (2007). *Örgütsel davranış ve yönetim psikolojisi*. Beta Yayıncılık.
- Ersever, G. (1995). İlköğretim müfettiş adaylarının iş doyumlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(1), 85-92.

- Freudenberg, H. J. (1974). Staff burnout. *Journal of Social Issues*, 30, 159-164. [\[Crossref\]](#)
- Girgin, G., & Baysal, A. (2005). Zihinsel engelli öğrencilere eğitim veren öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeyi ve bazı değişkenler. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 1-10.
- Karasar, N. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Kıncal, R. (1997). *Eğitim bilimlerine giriş*. Eser Ofset.
- Kuzgun, Y., Aydemir, S. S., & Hamamcı, Z. (1999). Mesleki doyum ölçeğinin geliştirilmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(11), 14-18.
- Maslach, C., & Jackson, S. E. (1981). The measurement of experienced burnout. *Journal of Occupational Behavior*, 2, 73-81. [\[Crossref\]](#)
- Meier, S. T. (1983). Toward a theory of burnout. *Human Relations*, 36(10), 899-910. [\[Crossref\]](#)
- Perlman, B., & Hartman, E. (1982). Burnout: summary and future research. *Human Relations*, 35(4), 283-305. [\[Crossref\]](#)
- Pines, A. M., & Aranson, E., (1988). *Career burnout: Causes and cures*. NY: The Free Press.
- Sevimli, F., & İşcan, Ö. F. (2005). Bireysel ve iş ortamına ait etkenler açısından iş doyumunu. *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 5(1), 55-64.
- Stout, K. J., & Williams, J. M. (1983). Comparison of two measures of burnout. *Psychological Reports*, 53(1), 283-289. [\[Crossref\]](#)
- Suran, B. G., & Sheridan, E. P. (1985). Management of burnout: training psychologists in professional life span perspectives. *Professional Psychology: Research and Practice*, (15), 741-752. [\[Crossref\]](#)
- Şahin, D. (2007). *Öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeyleri* (Tez No. 190958) [Yüksek Lisans]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir.
- Turgut, E. (2010). *İş doyumunu ve yaşam doyumunu ilişkisi ve İstanbul'daki devlet üniversite hastanelerinde çalışan ameliyathane hemşirelerine yönelik bir araştırma*. (Tez No. 264514) [Yüksek Lisans]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir.
- Torun, A. (1996). "Stres ve Tükenmişlik", Endüstri ve Örgüt Psikolojisi, Türk Psikologlar Derneği ve Kalite Derneği Ortak Yayını.
- Yıldırım, F. (2007). İş doyumunu ve örgütsel adalet. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 62(1), 253-278. [\[Crossref\]](#)